

POSTANOWIENIE

2 czerwca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

na posiedzeniu niejawnym 2 czerwca 2026 r. w Warszawie
w sprawie ze skargi P.B. o stwierdzenie niezgodności
z prawem prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym
Sądu Rejonowego we Wschowie z 1 lipca 2024 r., I Nc 261/24,
wydanego w sprawie z powództwa B.B.
przeciwko P.B.
o zapłatę,

1. odrzuca skargę;
2. przyznaje adw. M.K. od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego we Wschowie kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych), podwyższoną o stawkę podatku VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą P.B. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Wschowie z 1 lipca 2024 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 2 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, która co do zasady jest dopuszczalna jedynie od orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 424¹ § 1 k.p.c.), w wyjątkowych wypadkach może być wniesiona także od prawomocnego orzeczenia sądu pierwszej instancji. W takiej sytuacji skarżący powinien wykazać, że występuje wyjątkowy wypadek w rozumieniu tego przepisu (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.).

Jak wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy, pojęcie „wyjątkowy wypadek” w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. odnosi się zarówno do przyczyn niezgodności z prawem orzeczenia, jak i do powodów nieskorzystania przez stronę z możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji (zob. np. postanowienia: z 2 lutego 2006 r., I CNP 4/06, OSNC 2006, nr 6, poz. 113; i z 29 listopada 2006 r., II CNP 85/06; z 22 marca 2016 r., III CNP 1/16). Zarzucając natomiast, że doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, skarżący powinien nie tylko ściśle określić, jakie – jego zdaniem – konkretne zasady, wolności lub prawa zostały naruszone, lecz także wyjaśnić, na czym naruszenie to polegało oraz przedstawić szczegółową argumentację juretryczną mającą wykazać, że do takiego naruszenia rzeczywiście doszło (zob. np. postanowienia SN z 9 lipca 2007 r., IV CNP 56/07, i z 22 marca 2016 r., III CNP 1/16).

Wnioskodawca nie wykazał powyższych przesłanek.

Przede wszystkim nie wykazał, że z wyjątkowych powodów nie mógł wnieść sprzeciwu od zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu pierwszej instancji. W świetle jednolitego stanowiska Sądu Najwyższego, wyjątkowe powody nieskorzystania z możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji to okoliczności obiektywne, niezależne od strony, takie jak np. katastrofa, klęska żywiołowa, ciężka choroba strony, czy uzyskanie błędnej informacji od pracownika sądu co do sposobu i terminu zaskarżenia (zob. np. postanowienia z 2 lutego 2006 r., I CNP 4/06, i z 22 marca 2016 r., III CNP 1/16). Wyjątkową okolicznością w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. nie jest np. okoliczność spowodowana przez pełnomocnika procesowego strony, za którego działania, zaniechania i błędy

ponosi odpowiedzialność procesową strona (zob. np. postanowienia SN z 17 kwietnia 2008 r., I CZ 2008 r., i z 21 lipca 2011 r., V CZ 52/11).

Sprzeciw od nakazu zapłaty z 1 lipca 2024 r. został wniesiony przez skarżącego po terminie, w związku z został odrzucony jako spóźniony. Gdyby istniały okoliczności, o jakich mowa w art. 168-169 k.p.c., termin do wniesienia tego środka zaskarżenia podlegałby przywróceniu. Nie ulega zatem wątpliwości, że nie można mówić o braku winy w niezaskarżeniu nakazu zapłaty, co już samo w sobie powoduje, że nie zachodzi wyjątkowa okoliczność w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. Nie można zapominać, że możliwość wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie może służyć obejściu przepisów o terminach wnoszenia zwyczajnych środków zaskarżenia.

W związku z powyższym skarga podlegała odrzuceniu na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c., o czym orzeczono jak w sentencji postanowienia.

Niezależnie od powyższego, na marginesie, należy wskazać, że przedmiotowa skarga, gdyby nie podlegała odrzuceniu, nie zostałaby przyjęta do rozpoznania.

Celem wstępnej selekcji w odniesieniu do tego rodzaju środka, przewidzianej w art. 424⁹ k.p.c., jest wyeliminowanie skarg oczywiście bezzasadnych, które bez konieczności wnikliwej analizy prawnej powinny być oddalone. Oczywiście bezzasadność skargi – jako kryterium dozwolonego wyłączenia – zachodzi, gdy powołane podstawy skargi już przy pierwszej ocenie pokazują, że faktycznie nie ma możliwości ich uwzględnienia, ponieważ nie miały miejsca albo nie mogły mieć wpływu na kształt orzeczenia. Nie ma zatem potrzeby prowadzenia szerokiej analizy prawnej i dokonywania pogłębionego badania trafności zaskarżonego orzeczenia, w odniesieniu do zastosowania prawa i jego wykładni. Ocena zasadności skargi polega na antycypowaniu niejako roli sądu, który orzekałby co do istoty sprawy z powództwa skarżącego o wynagrodzenie szkody wyrządzonej wydaniem prawomocnego orzeczenia. W sytuacji gdy z bezpośredniego oglądu sprawy wynika, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia byłaby oddalona, trzeba przyjąć, że jest ona oczywiście bezzasadna w rozumieniu art. 424⁹ k.p.c. (zob. np. postanowienia SN: z 23 kwietnia 2015

r., V CNP 57/14; z 6 kwietnia 2018 r., III CNP 30/17; z 12 marca 2026 r., I CNP 66/25).

Skarżący podniósł, że nakaz zapłaty został wydany, chociaż powódka nie zwróciła pojazdu, pomimo że odstąpiła od umowy i zażądała zwrotu ceny i kosztów naprawy, a „być może pojazd zbyła osobie trzeciej”. W wyniku wydania nakazu zapłaty nie doszło jednak do naruszenia zasad ujętych w art. 2 i 64 Konstytucji RP. Skarżący zdaje się nie zauważać, że przysługują jemu, ewentualnie, stosowne roszczenia, w szczególności o zwrot pojazdu albo jego równowartości i o odszkodowanie. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie może zastępować innych środków procesowych przysługujących uprawnionemu.

Całkowicie niezrozumiałe jest stwierdzenie, że „nakaz zapłaty został wydany pomimo nieprzywrócenia jemu własności pojazdu”. W szczególności nie zaszła przesłanka z art. 499 § 1 pkt 3 k.p.c., w którym wskazano podstawę odmowy wydania nakazu zapłaty w sytuacji, w której zaspokojenie roszczenia powoda jest uzależnione od wcześniejszego spełnienia przez niego świadczenia wzajemnego. Świadczenia wzajemne są przedmiotem zobowiązań wynikających z umów wzajemnych (zob. art. 487-497 k.c.). W stosunkach zobowiązaniowych wynikających z umów wzajemnych zasadą jest, że świadczenia wynikające z umowy wzajemnej powinny być spełnione jednocześnie, przy czym od tej zasady mogą istnieć różne wyjątki (zob. art. 488 § 1 k.c.). Niezależnie od tego, że jak się jednolicie przyjmuje w doktrynie, z art. 499 § 1 pkt 3 k.p.c. nie wynika, że samo istnienie obowiązku świadczenia wzajemnego przez powoda stanowi podstawę do odmowy wydania nakazu zapłaty; przeszkodą do wydania nakazu zapłaty jest uzależnienie zaspokojenia roszczenia powoda od spełnienia przez niego świadczenia wzajemnego na rzecz pozwanego. Okoliczność ta musi jednak znajdować odzwierciedlenie w treści pozwu lub w dowodach załączonych do pozwu. Zależność ta nie może być przy tym hipotetyczna i wynikać jedynie z ustawowej konstrukcji zobowiązań wzajemnych. Tymczasem skutkiem odstąpienia od umowy jest uznanie tej umowy za niezawartą (*ex tunc*), a strona odstępująca musi zwrócić wszystko, co otrzymała tytułem tej umowy, może też żądać m.in. zwrotu tego, co świadczyła (art. 494 § 1 k.c.). Jak słusznie wskazuje się

w doktrynie, oba te uprawnienia mają charakter roszczenia, a zatem druga strona nie ma obowiązku świadczyć przed otrzymaniem takiego żądania. Na podstawie art. 494 k.c. w miejsce umownego stosunku prawnego, który uległ rozwiązaniu przez odstąpienie, powstaje więc stosunek zobowiązaniowy powstający z mocy ustawy. Nie jest to stosunek wzajemny, jako że zwracane świadczenia nie są swoimi odpowiednikami, i nie jest tak, iż każda ze stron ma zwrócić świadczenie po to, by otrzymać świadczenie zwrotne, lecz po to, by odwrócić skutki umowy, którą należy traktować jak niezawartą. Jest to tylko stosunek dwustronnie zobowiązujący [J.M. Kondek, w: P. Rylski, W. Borysiak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2025, art. 494, Nt 11-12]. Świadczy o tym również możliwość skorzystania z prawa zatrzymania (art. 496 k.c.), co wymaga złożenia stosownego oświadczenia woli.

Mając powyższe na względzie, orzeczono jak w punkcie 1 sentencji postanowienia.

O kosztach pełnomocnika z urzędu orzeczono na podstawie § 8 pkt 5 w zw. z § 16 ust. 5 pkt 2 w zw. z § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

Tomasz Szanciło

[P.L.]

[a.ł]